

1 MAYIS'A İLİŞKİN BAZI BİLGİLER

Aydınlık Dergisi, 26 Nisan 2009

Yıldırım Koç

TBMM Genel Kurulu, 22 Nisan 2009 günü 1 Mayıs'ı "Emek ve Dayanışma Günü" olarak genel tatiller arasına kattı. Bu vesileyle 1 Mayıs'a ilişkin bazı bilgileri anımsamakta yarar var.

1 Mayıs'ın ortaya çıkışının, genellikle zannedildiğinin aksine, 4 Mayıs 1886 günü Şikago'da Samanpazarı meydanında patlatılan bomba ve anarşist sendikacıların suçlanması ile hiçbir ilişkisi yoktur. Mahkeme 8 sendikacıdan 7'sini idama mahkum etti. İdama mahkum edilen 5 kişinin cezaları onaylandı, ikisinin cezaları ömürboyu hapse çevrildi. Cezaları onaylananlardan Louis Lingg infaz öncesinde intihar etti veya öldürüldü. George Engel, Adolph Fischer, Albert Parsons ve August Spies 11 Kasım 1887 tarihinde idam edildiler. Bu insanlar hukukdışı bir biçimde öldürüldüler; hepsini saygıyla anmak gerekir. Ancak 1 Mayıs'ın bu olayla bir ilgisi yoktur. Bu insanlar da sosyalist veya komünist değil, anarşisttir.

1 Mayıs kutlamalarına ilişkin karar, 1889 yılında İkinci Enternasyonal'in kuruluş kongresinde alındı. İkinci Enternasyonal'in 1889 yılında Paris'te yapılan ilk kongresinde, ABD Sosyalist İşçi Partisi delegesi J.F.Busche, işgününün kısaltılması için her yıl gösterilerin düzenlenmesi amacıyla belirli bir günün saptanmasını önerdi. Çeşitli tarihler üzerinde görüşme yapıldı. Busche, Amerikan Emek Federasyonu'nun bu amaçla 1 Mayıs 1890 günü gösteriler düzenleyeceğine işaret etti. Fransız Sendikalar Federasyonu yöneticilerinden Raymont Lavigne bu öneriyi destekledi. Alınan kararda şöyle deniliyordu:

"1 Mayıs 1890 Günü Uluslararası Gösteri. Tüm ülkelerde ve kentlerde aynı zamanda, üzerinde anlaşma sağlanan aynı günde işgününü sekiz saate yasal olarak indirmek için işçilerin kamu yetkililerinin karşısında güçlerini göstermeleri ve Paris Uluslararası Kongresi'nin diğer kararlarının uygulanması için belirli bir tarihte büyük bir uluslararası gösteri örgütlenecektir. Amerikan Emek Federasyonu'nun 1888 Aralık'ın St.Louis'de düzenlenen kongresinde 1 Mayıs 1890 tarihinde benzer bir gösterinin düzenlenmesine daha önceden karar verilmiş olduğu gözönüne alınarak, uluslararası gösteriler için de bu tarih kabul edilecektir. Değişik ülkelerin işçileri kendi ülkelerinin özel durumlarının ortaya çıkardığı koşullara göre bu gösteriyi gerçekleştireceklerdir."

Türkiye'de 1 Mayıs'ın ilk defa 1906 yılında kutlandığı sanılmaktadır. 1909, 1910, 1911 ve 1912 yıllarında 1 Mayıs'ın daha geniş katılımı ile kutlandığını biliyoruz.

1920, 1921, 1922, 1923 ve 1924 yıllarında İstanbul'da ve/veya ülkenin bazı başka bölgelerinde 1 Mayıs kutlamaları yapıldı. 1 Mayıs 1925 yılında kutlamaların ardından, ülkedeki sendikalar baskıyla karşılaştı.

27 Mayıs 1935 gün ve 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun ile 1 Mayıs günü Bahar Bayramı olarak genel tatil kabul edildi. Ancak genel tatilde işçilere herhangi bir ücret ödenmiyordu. 9.8.1951 gün ve 5837 sayılı yasayla, genel tatillerde işçilere çalışılmaksızın yarım yevmiye ödenmesi kararlaştırıldı. 8.6.1956 gün ve 6734 sayılı yasayla da, 1 Mayıs dahil tüm genel tatillerde işçilere çalışılmadan ödenecek ücret 1 yevmiyeye çıkarıldı.

Başvekil Adnan Menderes 1 Mayıs 1960 günü radyodan yaptığı konuşmasında ülkede ihtilal söylentilerine değindi, ülkede bir ayaklanma girişimi olduğundan söz etti ve şunları söyledi¹: **"Bugün 1 Mayıs İşçi Bayramı, işçi kardeşlerimize elemsiz, kedersiz bir çok bayramlar idrak etmelerini ve onların refah ve saadetini temenni ederken, bu gayede kendilerine her zaman yardımcı olmanın en aziz emelimi teşkil ettiğini ifade etmek isterim."**

1 Mayıs, 1925 yılından 50 yıl sonra, 1975'te, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi tarafından yasal ve kitlesele bir biçimde kutlandı. TSİP'in yayın organı **Kitle**'nin 22 Nisan 1975 günlü sayısında ilk sayfada, "1 Mayıs İşçi Bayramıdır" başlıklı bir yazı yayımlandı. Yazıda şöyle deniliyordu: "1 Mayıs bütün dünyada işçilerin bayramıdır. 1 Mayıs Perşembe günü, bütün ülkelerin işçileri, uluslararası birlik ve dayanışmalarının sembolü olan bayramlarını kutlayacaklardır."² **Kitle**

¹ "Başvekilin Millete Hitabı," **Yedi Ocak**, 7 Mayıs 1960, s.6.

² **Kitle Dergisi**, Sayı 56, 22 Nisan 1975, s.1.

Gazetesi'nin 29 Nisan 1975 günlü sayısı, 1 Mayıs özel sayısı gibiydi. İlk sayfada, "Bugün 1 Mayıs, Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin!" sloganı yer alıyordu. Büyük puntolarla dizilmiş kısa yazıda, Bahar Bayramı'na karşı çıkılıyor, "1 Mayıs, işçi sınıfımıza ve bütün ülkelerin işçilerine kutlu olsun," deniyordu. Gazetenin üçüncü sayfasında da, TSİP'in 1 Mayıs bildirisi yer alıyordu.³ TSİP, İstanbul'da Tepebaşı'nda binlerce işçi ve gencin katıldığı 1 Mayıs kutlaması gerçekleştirdi. Ayrıca Bursa'da yüzlerce işçinin katıldığı bir kutlama toplantısı yapıldı.⁴ Bu toplantıya DİSK yöneticileri katılmadı.

1 Mayıs'ı 1976 yılında Taksim'de büyük bir mitingle kutlama onuru da Türkiye Komünist Partisi'ne ve bu örgütün bu dönemde politikalarını belirlediği DİSK'e aittir.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra 1 Mayıs da saldırıya uğradı. Milli Güvenlik Konseyi 17 Mart 1981 günü kabul ettiği 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun'da 1 Mayıs'ı genel tatil olmaktan çıkardı. Kenan Evren, bu yasanın görüşmeleri sırasında şunları söylüyordu: **"1 Mayıs, çocukluğumdan beri, askeri mektebe girdiğim günden beri bilirim, askerler 1 Mayıs günü kışlasındadır, görev başındadır, ne olur ne olmaz bir şey çıkacaktır diye; ismi de 'bahar bayramı'dır; hep kışlada vazifede kalmışızdır; askeri okullara tatil verilmez ve bu yüzden de işçi bayramına, yani komünist bayramına dönüşmüştür."**⁵

İşçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve mücadele günü olan 1 Mayıs, tüm dünya işçilerine ve Türkiye işçi sınıfına kutlu olsun.

---

³ **Kitle Dergisi**, Sayı 57, 29 Nisan 1975, s.1, 3.

⁴ **Kitle Dergisi**, Sayı 58, 5 Mayıs 1975, s.1.

⁵ **Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi**, 17.3.1981, s.53.